

Приложение 1.3
к основной образовательной программе
среднего общего образования МБОУ
«Тевзанинская СОШ им. С.С.Зумаева»,
утвержденной приказом директора
от 29.08.2023 г. № 98/од

Рабочая программа
учебного предмета «Родной язык (чеченский)»
для основного общего образования
Срок освоения программы: 5 лет
(5-9 классы)

Довзийтаран кехат

Программа хЮттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хИнцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хЮттош, методически гЮ-накъосталла даран Iалашонца.

Белхан программо хьехархочун таро хуьлуйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процесехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни, предметни жамIашка кхачош долу хИнцалера некъаш кхочушдан; (кхин дIа – ФПДС КЙД);

2) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхьама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамIаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предметан йукъара характеристика

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллех, суртхЮтторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тIекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, оила йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адаманна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, оилайар, иэс, суртхЮттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах оилайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Цаьрца догIуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Iаморан метапредметни, предметни жамIийн ларамехь, Iаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал араьхарчу гIуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсаш, и. д.кх.

«Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предметан Iаморан Iалашо

Коьртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:

патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхетаме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гIирс, йукъараллин уьйр кхолларан гIирс санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дIахЮттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гIирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан оьздангалла а практикехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехь тайп-тайпанчу грамматически гIирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан гІуллакх, адамашна йукъарчу куьцан а, куьцан доцучу а тІекаренан хъелашкахъ гонахарчу нахаца эвсара йукъаметтигаш латтош долу коммуникативни карадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гІирс санна караберзор; ойланан гІуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Іаморехъ дустаран, анализан, синтезан, жамІдаран, тайпанашка дІасадекъаран, билгала йолу бакъонаш дІахІитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схъакъасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехъ йолчу текстийн чулацам тидаран, царах кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьІнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан гІуллакхах, йукъарчу маьІнех, маьІнин дІахІоттамах, авторан коммуникативни Іалашонах, меттан гІирсийн гІуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

Дешаран планехъ «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предметан меттиг

Коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхъалкхан дешаран стандартаца догІуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Іамо декхарийлахъ долу предмет а йу.

Дешаран хъесапца нохчийн мотт Іаморна билгалдаькхина 507 сахът: 5 классехъ – 102 сахът (кІиранахъ – 3 сахът), 6 классехъ – 102 сахът (кІиранахъ – 3 сахът), 7 классехъ – 102 сахът (кІиранахъ – 3 сахът), 8 классехъ – 102 сахът (кІиранахъ – 3 сахът), 9 классехъ – 99 сахът (кІиранахъ – 3 сахът).

«Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предметан чулацам

5 класс

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хъал а, исбаьхъалла а (шубьІра дешан хІоттам, дукха маьІнаш долу дешнаш, дешан тІедеанчу маьІнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хъелаш (йуьхъанцарчу ишколехъ Іамийнчун барамехъ). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи,

дошкхолладалар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тІекаренан гІирс санна. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени.

Мотт а, къамел а

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а, диалог а, полилог.

Къамелан гІуллакхан тайпанаш (къамел дар, ладогІар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ а, Іилманан-дешаран, исбаьхъаллин, Іилманан-кхетаме литература йешаран буха тІехъ а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладоьгІна текст, цу йукъахъ дубьцуш волчун йуьхъ хубьцуш а, барта схъайийцар.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу теманашна а диалогехъ дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Іудикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехъ а, книгаш йешарехъ а зеделлачунна, чулацаман суьртана тІе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахъ сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогІаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Іаморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман.

Барамехъ 140 дашал кІезиг йоцчу ладоьгІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Іилманан-дешаран,

исбаъхъаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккхар, текстан чулацамца дог1уш, хаттарш а, царна жобпаш а х1иттор.

Йозанан кепехъ йуъхъанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Иалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан г1ирсаш къастор.

Йозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маъІна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маъІнин тайпанаш: суртх1оттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни д1ах1оттам. Абзац текст композиционни-маъІнин дакъошка йекъаран г1ирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу г1ирсаш:

дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн ц1ерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маъІнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн, абзацийн, текстехъ предложенеш вовшахтосучу г1ирсийн а, кепийн а; меттан суртх1отторан г1ирсех пайдаэцар (Іамийнчун барамехъ).

Йешначу йа ладог1начу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуъхъ а хуьйцуш, текстан чулацам схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхъалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцуцу маттах, функционални стилех, исбаъхъаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маъІна къасторан г1уллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан х1оттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехъ аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахъ дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан ъ, ь хъаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхъа маъІна долу а, дукха маъІнаш долу а

дешнаш; дешан нийса а, тГедеана а маЫна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маЫнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гУуллакх а.

Цена нохчийн а, тГеэчна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маЫна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маЫне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхьалхе, суффикс.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхьалхенан гЮьнца, суффиксан гЮьнца, дешхьалхенан а, суффиксан а гЮьнца). Лардаш вовшакхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коьрта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коьрта къамелан дакъош, церан грамматически маЫна, морфологически билгалонаш, синтаксически гУуллакх.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна. Цердешан йукъара грамматически маЫна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь цердешан гУуллакх.

Долахь а, йукъара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахь. Цхьаллин йа дукхаллин терахьан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маЫна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Цердешнаш кхолладаларан некъаш.

Цердешнаш морфологически къастор.

Долахь цердешнийн нийсайаздар.

Цердешнашца **ца** нийсайаздар.

Оьрсийн маттара тГеэчначу цхьадолчу цердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цЦеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан Иалашоне а, эмоцин билгалоне а хьаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тДедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маЫнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коърта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коъртаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гИрсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гИрсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гИрсаш; маЪне хъаьжжина, латтабийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Иалашонан, бахьанин, бараман).

Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гУллакх. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш. Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

ТЕдерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

ТЕдерзар а, и гайтаран гИрсаш а.

Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехь диалог пунктуационни кечйар. Пунктуацн лингвистикин дакъа санна.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синьобздангалле кхачоран гИрс а.

Литературин маттах лаьцна кхетам.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхЮоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар; лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гУллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маЪнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гИрсийн а; меттан суртхЮотторан гИрсех пайдаэцар (Иамийнчун барамехь).

Текстан хаамаш хийцар. Текстан план (цхьалхе, чолхе; цЪеран, хаттаран); текстан коърта а, коъртаза а хаам; текст схьайийцар.

СуртхЮоттор къамелан тайпа санна.

Адаман куьцан суртхЮоттор.

ХIусаман суртхЮоттор.

Иаламан суртхЮоттор.

Меттиган суртхЮоттор.

Дарийн суртхЮоттор.

Меттан функционални тайпанаш

ГУллакхан стиль. ДIахьедар. Расписка. Иилманан стиль. Дошаман статья. Иилманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан обздангалла. Орфографи Билгалдош

Билгалдош къамелан дакъа санна. Билгалдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ билгалдешан гІуллакх. Билгалдашо цІердашца бартбар. Мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йуъхъанцара дарж. Дустаран дарж. Пехдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахъашца а, классашца а хийцадалар. Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш. Билгалдешнаш морфологически къастор. Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар. ПІеэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахъдош

Терахъдош къамелан дакъа санна. Терахъдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ терахъдешан гІуллакх.

МаъІне хъаъжжина, терахъдешнийн тайпанаш: масаллин, роГІаллин терахъдешнаш.

ХІоттаме хъаъжжина, терахъдешнийн тайпанаш: цхъалхе, чолхе, хІоттаман терахъдешнаш. Берта а, бертаза а терахъдешнаш. Масаллин а, роГІаллин а терахъдешнийн легадалар, алар, нийсайаздар. Терахъдешнийн кепаш нийса кхоллайалар.

Гулдаран терахъдешнех нийса пайдаэцар.

Терахъдешнаш морфологически къастор.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норма: терахъдешнаш цхъаъна а, къаъстина а, дефисца а йаздар, терахъдешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЦІерметдош

ЦІерметдош къамелан дакъа санна. ЦІерметдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ цІерметдешан гІуллакх.

МаъІне а, грамматически билгалонашка а хъаъжжина, цІерметдешнийн тайпанаш. ЦІерметдешнийн легар.

ЦІердешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу цІерметдешнаш. Йаххыйн цІерметдешнаш цІерниг а, лач а дожаршкахъ. Йаххыйн цІерметдешнийн (**вай, тхо**) тайп-тайпана маъІна. ЦІерметдашо цІердашца бартбар. Хаттаран а, йукъаметтигаллин а цІерметдешнийн башхалла.

ЦІерметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехъ цІерметдешан гІуллакх.

ЦІерметдешнаш морфологически къастор.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуънан грамматически билгалонаш а.

Инфинитиван суффиксаш: **-а, -о, -ан, -ен, -он.**

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йоГІу хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йахана хан, цуънан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЙоГІу хан, цуънан кепаш. ЙоГІучу хенан кепаш кхоллайалар.

Хандешан цхъаллин а, дукхазаллин а кепаш.

Хандешан терахъашца а, классашца а хийцадалар.

Хандешнаш морфологически къастор (Іамийнчун барамехъ).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Къоман меттан, культурин, историн уьйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).

Текстан дIахIоттам. Абзац.

Текстан хаамаш хийцар: текстан план (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.

Текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а, кепаш а (жамI дар).

Текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш.

Ойлайар къамелан функционални-маьIнин тайпа санна.

Текстан-ойлайаран дIахIоттаман башхаллаш.

Текстан маьIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам: буйьцу мотт, функционални стилаш (Iилманан, публицистикин,

гIуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Публицистикин стилаш жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар.

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Морфологи меттан Iилманан дакъа санна (жамI дар).

Хандош

Хандешан 1-ра а, 2-гIа а спряженеш. Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала, бехкаман, лааран, тIедожоран саттамаш. Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (ца, ма) нийсайаздар.

Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кеп санна. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш. Предложенехь причастин синтаксически гIуллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш. Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхьайолу причастеш цIердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар. Причастешца ца цхьаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кеп санна. Деепричастехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш. Предложенехь деепричастин синтаксически г'уллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Деепричастешца дацаран дак'балг **ца** нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехь цуьнан синтаксически г'уллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахь, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехь сацаран хъаьркаш.

Масдарца **ца** нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йук'бара грамматически маь'на.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийн кхолладар.

Куцдешан синтаксически г'уллакх.

Куцдош морфологически къастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

Г'уллакхан къамелан дак'бош

Г'уллакхан къамелан дак'бойх йук'бара кхетам. Коьрта къамелан дак'бош г'уллакхан къамелан дак'бойх къастор.

Дешт'аьхье

Дешт'аьхье г'уллакхан къамелан дак'ба санна.

Дешт'аьхье, цуьнан маь'на, морфологически билгалонаш, синтаксически г'уллакх.

Дешт'аьхьенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дак'бойх кхоллайелла дешт'аьхьенаш.

Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург г'уллакхан къамелан дак'ба санна. Хуттург предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дак'бош а вовшахтосу г'ирс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн х'оттаме хъаьжжина: цхъалхе, чолхе, х'оттаман. Х'оттаман хуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маь'не хъаьжжина:

цхъаьнакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маь'на. Къамелехь хуттургах, церан маь'не хъаьжжина, пайдаэцар. Хуттургах предложенеш а, текстан дак'бош а вовшахтосучу г'ирсех санна пайдаэцар.

Предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дак'бош а вовшахтосучу хуттургашца (**а**, **йа**) йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Дак'балг

Дак'балг г'уллакхан къамелан дак'ба санна.

Дак'балгийн тайпанаш, шайн маь'не а, пайдаэцаре а хъаьжжина.

Дак'балгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчу къамелан дак'бошца дак'балгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Къамелехь айдардешан маь'на.

Айдардешан билгалонаш. Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонација а, сацаран хъаьркашца а къастор.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамца къамел дар.

Диалог.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Къамелан функционални-маьӀнин тайпанийн башхаллаш (дийцар, суртхӀоттор, ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар: тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржар; лингвистически дошамех пайдаэцар; тезисаш, конспект.

Меттан функционални тайпанаш

Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Гуллакхан стилан жанраш (дӀахъедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Илманан стилан жанраш (реферат, Илманан темина доклад).

Текстехь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар, текстехь предложенеш вовшахтосу гӀирсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна. Пунктуаци. Сацаран хъаьркийн функцеш.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цӀеран а.

Дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, тӀетовжар.

Дешнийн цхьаьнакхетарийн синтаксически анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьӀнин а, интонацин а йуьзна хилар, грамматически кечӀар.

Предложенийн тайпанаш, аларан Ӏалашоне хъаьжжина, (дийцаран, хаттаран, тӀедожоран), эмоцин билгалоне хъаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Церан интонацин а, маьӀнин а башхаллаш.

ТӀедожоран предложенешкахь меттан тӀедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечӀаран гӀирсаш (интонаци, маьӀнин тохар, сацаран хъаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхьалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хъаьжжина, цхьалхечу предложенийн тайпанаш (цхьанахӀоттаман, шинахӀоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.

Диалоган къамелехъ йуъззина йоцчу предложенех пайдаэцар, барта къамелехъ йуъззина йоцчу предложенин интонаци ларйар. **ХIаъ**, **хIан-хIа** дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхьалхе предложени хIотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинахIоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хIоттаман, цIеран хIоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йуккъехъ тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а, бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна. Кхачам предложенин коьртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коьртаза меже санна. Латтамын тайпанаш (меттиган, хенан, бахьанин, Iалашонан, даран суьртан, дуьхьалара, бехкаман, бараман).

ЦхьанахIоттаман предложени

ЦхьанахIоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхьанахIоттаман предложенийн а, шинахIоттаман йуъззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш: цIеран, билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан, йукъара-йуьхьан, йуьхьза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахъ цхьанахIоттаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхьанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложенин цхьанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшахтосу гIирсаш. Предложенин цхьанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хьаьркаш.

Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долчу предложенешкахъ сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу **а**, **йа** хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Шакъаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакъастар. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш (шакъаьстина къастамаш, шакъаьстина йуххедилларш, шакъаьстина латтамаш). Латтамын дурсаш.

Тедерзаршца а, йукъайалочу, йукъахIитточу конструкторшца а йолу предложенеш

Тедерзар. Тедерзаран коьрта гIуллакх.

Даьржина а, даржаза а Тедерзар.

Йукъайало конструкцеш.

Йукъайалочу конструкцийн тайпанаш, маЪне хъаьжжина, (тешна хилар йа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хъаьнгара бу, ойланийн роГалла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маЪнехъ йукъадало дешнаш).

ЙукъахИитто конструкцеш.

Предложенин меженех тера доГуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.

Йукъайалочу а, йукъахИитточу а конструкцешца, тЕдерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хИитторан норманаш.

Йукъайалочу а, йукъахИитточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш.

Предложенийн синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дIахIоттам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахъ, цитаташ йалорехъ сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн Республликехъ нохчийн матто кхочушден гIуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар).

Къамелан гIуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладоГар, йешар (карладаккхар).

ЛадоГаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, суьрташна,

иллюстрацешна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, теме а, тIекаренан хъелашка хъаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хъажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукъахъ сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадоьГIначу йа йешначу текстан чулацам ма-барра, хоржуш, бацбина схъабийцар.

Къамелан практикехъ барта а, йозанан а аларш кхолларехъ нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуационни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литературица болх баран кепаш.

Текст

Текстехъ къамелан тайп-тайпана функционални-маЪнин тайпанаш цхъаьнадар, цу йукъахъ исбаьхьаллин произведенешкахъ меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн элементийн цхъаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маЪнин тайпанех йолчу тексташкахъ меттан суртIотторан гIирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функционални тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш: буьйцу мотт; функционални стилаш: Iилманан (Iилманан-дешаран), публицистикин, гIуллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамI дар).

Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналлин хьелаш, къамелан хьесапаш, Илманан стилаца богӀуш болу меттан гӀирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин гӀирсех а, ткъа иштта меттан кхечу функционални тайпанийн меттан гӀирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гӀирсаш, къамелехь царех пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладаккхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакъойн маӀнин, дӀахӀоттаман, интонацин цхьаалла.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хӀоттамах а кхетам.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гӀирсаш.

Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маӀнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хӀотторан норманаш; чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-караrchу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-караrchу предложенийн тайпанаш, коьртачу а, тӀетухучу а дакъошна йукъарчу маӀнин башхаллашка, дӀахӀоттаме, уьйран синтаксически гӀирсашка хьаьжжина.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогӀуш хилар.

Къаастаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Кхачаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Латтабийн тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Хенан тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бахьанин, Иалашонан тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара

предложенеш. Бехкаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Даран суьртан, бараман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карара предложени хӀотторан норманаш; коьртачу декъах кхачаман тӀетуху а, латтабийн тӀетуху а предложенеш хуттургаца, хуттурган дешнашца дӀахоттарца чолхе-карара предложени хӀоттор.

Масех тӀетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-караrchу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш.

Чолхе-караrchу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маъИнин йукъаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар. Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъоин уйран гИрсаш: интонаци, сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дагардаран маъИница. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цЮьмалг а, цЮьмалгаца тIадам а.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маъИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш хенан, дуьхьалара, бехкаман, тIаьхьалонан маъИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин синтаксически а, пунктуационни анализ.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМIАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гIуллакхийн цхъааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синьобздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тIеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догуш а долуш, цул сов, жамIаша ша-шен

довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чобхъара хьелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тIехъ а, кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехъ а гIуллакхдаран зеделларг совдакхар, цу йукъахъ кху декъахъ:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданин декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тIеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хъашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехъ жигара дакъалацар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкахъ гайтинчу хьелашца дустарехъ дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тIецаэцар; адаман дахарехъ тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гIуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, маршонах, гражданин декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкарчу

масаллийн буха тIехъ кхийнчу поликультурни йукъараллехъ адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхъаьна тайп-тайпана гIуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гЮ дан гIертар; ишколан шайн урхаллехъ жигара дакъалацар; гуманитарни гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гIуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Илманца, исбаьхьаллица, тIеман хьуьнаршца, халкъан кьинхъегаман кхиамашца, (цу йукъахъ исбаьхьаллин произведенешкахъ гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош,

исторически а, Галаман а ГІаьхьало, ХІолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синьобздангаллин кхетош-кхиоран:

ГІуллакх-обздангалла къасточу хьелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукьахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакьонийн норманашка хьаьбжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу ХІуманан хин йолчу ГІаьхьалонах кхетар тидаме а обцуш; йукьараллехь лело ца доГІу ГІуллакхаш адамийн леларан норманашца а,

бакьонашца а цхьаьна ца доГІу ГІуллакхаш жигара ГІецаэцар; шен а, йукьараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жьопалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин ГІеІаткъамах кхетар; зІенан а, ша-шен гайтаран а ГІирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре ГІертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна ГІе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жьопаллехь хилар а, дахаран могошчу кепана ГІехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакьонаш ларйар, дІанисийна дешаран а, садаІаран а раж; диллина физически жигаралла); ГІаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар,

наркотикашка марзвалар), физически (а, синІаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш ГІецаэцар; кхерамзаллин бакьонаш ларйар, цу йукьахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукьараллин, хааман, Галаман хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукьахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дІа йолу Галашонаш ХІиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а ГІеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан ГІирсех нийса пайдаэцар, цу йукьахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масалшна ГІе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а ГІалат дала бакьо хилар къобалдар.

Къинхьегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукьараллин а хьяжаман практикин хьесапаш (добзалан, ишколан, ГІалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца ГІехьяжам хилар, цу тайпана ГІуллакх дІадола, план ХІотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана къинхьегам а практикехь Іамо дог дар, цу йукьахь Іамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха ГІехь а; къинхьегаме а, къинхьегаман жамІашка а ларам хилар; шен а, йукьараллин а хьашташ тидаме а обцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хьесапийн шен траектори дІаХІоттор; хиндолчух долу шен хьесапаш схьадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехь хьесапаш кхочушдархьама йукьараллин а, Галаман а ГІилманийн декъехь долчу хаарех пайдаэцар, дечун план ХІоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу ГІаьхьалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схьаала хаар;

экологин культурин тегла лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уыш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тѣцаэцар, цу йукъахь экологин проблемаш ойбу литературин прозведенеш йовзарца кхийнарш а; Иаламна, йукъараллина, технологиана йукъахь долчу хъелашкахь гражданина а, хъаштхочо а санна айхъа дан дезачух кхетар; экологин хъажаман практикин гуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Илманан довзаран мехаллин:

адаман а, Иаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Иаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Илманан кхетамийн вайн заманан къепеца гуллакхдарехь кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тѣхъажам а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачаме дало герттар а.

Дешархо йукъараллин а, Иаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гуллакхаш, йукъараллехь леларан бакъонаш, норманаш, йукъарлонашкахь а, тобанашкахь а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гуллакхдарца, ткъа иштта доьзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зѣе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш; билггал доьчу хъелашкахь зѣе хиларан хъашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тѣэца кийча хилар; практически гуллакхдарца шена хууш долчун тегла лакхадаккхарехь билггал доьчу хъелашкахь даран хъашт хилар, цу йукъахь кхечу нахах Iама хаар а, цхъаьна гуллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тѣэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хъалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхъаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш къен хиларх кхетар, шен кхиаран хъесап хIоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикаин, йукъараллин, Иаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Iаткъам бар, Иалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тѣаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тѣе а тевжаш, Iаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тѣаьхьалонийн мах хадо; Iаткъамечу хьолан мах хадо, тѣэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тѣаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хIобьттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМИАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Коьрта маьIнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дIасадекъаран ладаме билгало, жамIдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къасто; ладамечу билгалоне хъаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дIасадекъа;

низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогIург а къасточу факташкахь, хаамашкахь, тидамашкахь гучудаккха; низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогIург а гучудаккхаран критереш йала;

хIоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла

гучуйаккха;

меттан процессаш Іаморехь бахъанин-тІаьхъалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогІу ойланаш сацарх пайдаэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехь дешаран хьесап кхочушдаран кеп шен лаамехь харжа, кхочушдаран вариантш йуштуш а, гІолехь вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Кьортга лехаман дараш:

хаттарех пайдаэца мотт Іаморехь хааран лехаман гІирсах санна;

хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхьаьнацадогІург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, локхуш дерг а шен лаамехь дІахІотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, ойла а тІечІагІйан;

дарийн алгоритм хІотто, дешаран хьесап кхочушдарехь цунах пайдаэца;

меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тІаьхъалонан уьйрийн, объектийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дІахІитторехь ша хІоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехь схьаэцначу хааман мегаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадор; биначу тидаме, талламе хьаьжжина, жамІаш ша кепе дало; схьаэцна жамІаш бакъхиларан мах хадоран гІирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дІа хила тарлуш долу кхиар а, тера догІучу хьелашкахь церан тІаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хьелашкахь а, контексташкахь а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хьесапе а, йалийнчу критерешка а хьаьжжина, хаамаш лахарехь а, схьакъасторехь а тайп-тайпанчу кепех, гІирсех, жоп дехарх пайдаэца;

тексташкахь, таблицашкахь, схемашкахь белла хаам схьакъасто, талла, кьепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамІ дан;

чулацамехь болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хьаьжжина, текстан мах хадорхьама а, дешаран хьесапаш

кхочушдаран Іалашонца оьшучу хаамах кхетархьама а ладогІаран а, йешаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хІиттийнчу Іалашонашка хьаьжжина, цхьана йа масех хьостанера хаамаш схьаэцархьама, жамІдархьама, кьепе балорхьама маьІнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догІу тІечІагІдарш каро (цхьа ойла, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гІолехь кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схьахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хІоттаме хьаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церан вовшех йозуш хиларца гайта а;

хьехархочо йеллачу йа ша хІоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш кьепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТІекаре:

тІекаренан хьелашка, Іалашонашка хьаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а,

дискуссешкахь а, барта монологически къамелехь а, йозанан тексташкахь а ша (шена хетарг) гайта;

тІекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гІирсаш бовза, йукъараллин хьаьркийн маьІнех кхета;

къовсаме хъелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахь долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхъалонаш оздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дІаихъарехь йийцаре йиллинчу темица догІу хаттарш дала а, хъесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тІекаренна тІетарна а тІехъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхъалхІотто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамІаш нахана гуш-хезаш довзийта; презентацин Іалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хІитто.

Цхъаьна гІуллакхдар:

билгал йолу проблема кхочушйарехь тобанца а, ша а бен болх гІолехь хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхъарлаьцна Іалашо кхочушйарехь вовшашца зІе хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар билгалдаккха;

цхъаьна гІуллакхдаран Іалашо йуьхъарлаца, цу Іалашоне кхача цхъаьна дараш хІитто: гІуллакх дІасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамІ а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамІ дан, куьйгалла дан, тІедиллар кхочушдан, муьтІахь хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хІотто, шен гІуллакх къасто (вовшашца зІе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахь хъесапаш дІасадекъа, белхан тобанийн кепашкахь дакъалаца (дийцаре диллар, вовшех дагавалар, «хьен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехь лакхарчу жамІашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн даращца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха тІехь ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшашца зІе хиларан декъашхоша шаьш хІиттийнчу критерешца; жамІаш йуьхъанцарчу хъесапца а, тобанан хІора декъашхочун цу жамІашка кхачоран гІуллакхца а дуста, жобпаллин гуо дІасабекъа а, тобанна хъалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хъелашкахь кхочушйен проблемаш гучуйаха;

сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхъамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хъесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хІотто, болчу гІирсашка а, шен таронашка а хъаьжжина, дешаран хъесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тІечІагІйан;

дарийн план ша хІотто, иза кхочушйарехь оьшу нисдарш йукъадало;

шена хетарг къасто а, шен сацамах жобпалла тІеэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь къамелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хъолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хъесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хъелашна адаптаци йан а;

гІуллакхдаран жамІашка кхачаран (цакхачаран) бахъанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахъанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тІекаренан Іалашонашка а,

хъелашка а хъабжжина, шен къамел нисдан а; тЕкаренан Галашонан а, хъелийн а жамІ цхъабнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тЕхь урхалла даран хъуьнар кхио;
синхаамаш хиларан бахъанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахь долчух а, цуьнан бахъанех а кхета, къамелан хъал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тЕэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиверг а Галатвала бакъо йолуш хиларх кхета;
ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тЕэцар; цЕначу дагара хила;
гонахарчу дерригенна а Іуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хъолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхъабнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехь а,

дешарна тЕхьяжийна долу хъесапаш кхочушдарехь а къамелан гІуллакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетапе йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь 5 предложенел кЕзиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехь а (Іамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тЕхь йолчу диалогехь/полилогехь а дакъалаца (барамехь 3 репликел кЕзиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маЪнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехь 90 дашал кЕзиг йоцу йешна йа ладогІна текст барта схъайийца.

Барамехь 140 дашал кЕзиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маЪнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 90 дашал кЕзиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехь – 95 дашал кЕзиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъабжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 80 – 90 дешан барам болу текст тЕра схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тЕхь диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; барта къамелехь а,

йозанехъ а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маьӀнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гӀирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цӀерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехъ оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маьӀнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта оила, предложенийн грамматически уьйр, маьӀнин цхьаалла, гӀеххьа йуьзна хилар) йогӀуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маьӀнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.

Текст кхолларан практикехъ (Ӏамийнчун барамехъ) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маьӀнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехъ текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна тӀе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу йукъахъ барамехъ 3 йа цул сов предложенел кӀезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; барамехъ 60 дашал кӀезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахӀотто; йуьхьанцарчу текстана тӀе а тевжаш, йухаметтахӀоттийна текст нисйан.

ЛадоьгӀначу а, йешначу а Ӏилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Ӏилманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план хӀотто (цхьалхе, чолхе) кхин дӀа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехъ а йухаметтахӀотторан Ӏалашонца; текстан чулацам, цу йукъахъ дийцархочун йуьхъ хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гӀуллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Ӏалашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьӀнин анализ – маьӀнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буьйцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллех лаьцна йукъара кхетам хила.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.

Зевне а, къора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехъ къасто а, нийса дӀаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дӀаала а. Оьрсийн маттара тӀеэцна дешнаш аларехъ нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тӀеӀаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дӀайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехъ фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикxхь орфографxх долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду й элпан а, къасторан ъ, ь хъаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьІна къасто.

Къамелехь цхъа маьІна долчу а, дукха маьІнаш долчу а дешнех нийсачу а, тІедеанчу а маьІнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьІнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

ЦІена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхъаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьІна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхъаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тІекаренан хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Іамийнчун барамехь).

Дешан хІоттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схъакъасто.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схъадевлла а, схъадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.

Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зІенаш къасто.

Дешхьалхенан а, суффиксан а гІоьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса дІаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маьІнех, нохчийн маттахь дешарна тІехъажийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

ЦІердош

ЦІердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маьІне а, хаттаре а хъаьбжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гІуллакх къасто; къамелехь цо дечу гІуллакхах кхето.

ЦІердешнийн дукхаллин терахьан кепаш нийса кхолла а, къамелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукъара а цІердешнаш къасто а, къамелехь царах нийса пайдаэца а.

ЦІердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цІердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхьаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарийн тайпанаш довза (цѳеран, хандешан); дешнийн цхьаьнакхетаршна а, цхьалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна

пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза;

цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тѳедерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Iалашоне хьаьжжина (дийцаран, тѳедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хьаьжжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехь).

Диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тѳехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тѳедерзарх пайдаэца. Предложенехь тѳедерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хьаьркаш хIитторах кхето.

тѳедерзарца, цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахь; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьтгачу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан; йозанехь диалог кечйан.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъоздангалле кхачоран гIирс а санна нохчийн матто дечу гIуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературин маттах лаьцна кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, Iилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Iилманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тѳехь барамехь 6 предложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар); лингвистически темина болчу хаамца къамел дан.

Барамехь 4 репликел кIезиг йоцчу диалогехь (гIуллакх дан дагадайтар, вовших дагабовлар) дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Iилманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехь 100 дашал кIезиг йоцу ладоьгIна йа йешна текст барта схьайийца.

Барамехь 160 дашал кIезиг йоцчу ладоьгIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Iилманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догIу хаттарш хIитто а, царна жопаш дала а; барта къамелехь а, йозанан кепехь къамелан тайп-тайпанчу функционални-

маЪнин тайпанийн йешначу Илманан-дешаран, исбаъхьаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуъхьанцарчу текстан барам барам 130 дашал кЕзиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехъ – 135 дашал кЕзиг хила ца беза).

Къамелан хьелашка хьаъжжина, лексически гИрсаш къасто; шен а, кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догIуш долчу а, исбаъхьаллин а дешнех пайдаэцаре терра; маЪнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 90 – 100 дешан барам болу текст тЕра схъайазйеш а; 15 – 20 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Iамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хIоттийначу 90 – 100 дешан барам болчу йозучу текстан буха тЕхъ диктант йазйеш а; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш; иза къамелан функционални-маЪнин тайпа хиларе хьаъжжина.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маЪнин тайпанийн текстийн башхалонаш билгалйаха; къамелан тайпа санна суртхIотторан башхалонаш билгалйаха (адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор).

Текстехъ предложенеш вовшахтосу гИрсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу кепийн анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а къамелан функционални-маЪнин тайпанех долчу хаарех пайдаэца; шен текст кхолларехъ текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маЪнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маЪнин тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор), книгаш йешарехъ, дахарехъ зеделлачунна, исбаъхьаллин кхоллараллина тЕе а тевжаш (цу йукъахъ барамехъ 5 йа цул сов предложенел кЕзиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; сочиненин функционални

тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехъ 80 дашал кЕзиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дIа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехъ йухаметтахIотторан Iалашонца йешначу текстан план хIотто (цхьалхе, чолхе; цЕран, хаттаран); ладобгIначу а, йешначу а текстехъ коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа а, дешаран гIуллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехъ хаам схъагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагайта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш йовзарна тЕе а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гIуллакхан стилан, къамелан Илманан стилан башхалонаш билгалйаха; Илманан хаам а, дошаман статья а хIотторан лехамаш бийца; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех йолчу тексташна анализ йан (дийцар, дIахьедар, расписка; дошаман статья, Илманан хаам).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а гIуллакхан, Илманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх къасто; къамелехь цо дечу гІуллакхах кхето; маьІне а, грамматически билгалонашка хьаьжжина, билгалдешан мухаллин, йукъаметтигаллин тайпанаш къасто.

Цхьаллин а, дукхаллин а терахьехь долчу билгалдешнийн дожарийн чаккхенаш нийса ала а, йазйан а. Йеллачу морфологически билгалонашка хьаьжжина, билгалдешнаш тайпанашка декъа.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийца.

1-, 2-чуй легарехь долчу билгалдешнийн оьшуш йолу дожаран кеп, контекстаца хила ма-йеззара, нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларйан.

Билгалдешнашна морфологически къастам бан.

Терахьдош

Терахьдешан йукъара грамматически маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто. Масаллин маьІна долчу кхечу къамелан дакъойн дешнех терахьдешнаш къасто. Масаллин а, дакъойн а терахьдешнаш нийса ала а, йаздан а; къамелехь царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехь пайдаэца. РогІаллин а, гулдаран а терахьдешнех къамелехь нийса пайдаэца.

ХІоттаме хьаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш къасто.

Терахьдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалйаха а; Илманан тексташкахь, гІуллакхан къамелехь терахьдешнех пайдаэцаран башхаллаш, къамелехь цара дечу гІуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Терахьдешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан.

Терахьдешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь терахьдешан башхаллах кхета.

Церметдош

Церметдешнаш довза; йукъара грамматически маьІна къасто; церметдешнийн тайпанаш къасто; церметдешнаш легадан хаа; церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, къамелехь цара дечу гІуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Йеллачу морфологически билгалонашка хьаьжжина, церметдешнаш тайпанашка декъа.

Церниг а, лач а дожаршкахь йаххьийн церметдешнийн масалш дало. Предложенешкахь дацаран а, къастамза а церметдешнех пайдаэца.

Церметдешнашна морфологически къастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларйеш, предложенешкахь церметдешнех пайдаэца хаа.

Хандош

Хандешан йукъара грамматически маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто; къамелехь цо дечу гІуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматически билгалонаш йийца, цуьнан лард схьакъасто.

Грамматически билгалонашка а, маӀне а хьаьжжина, карарчу, йаханчу, йогӀучу хенан хандешнаш къасто. Карарчу хенан хандешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан; йаханчу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а. ЙогӀучу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахьашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахь пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан (Іамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурун а, историн а уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамиин, Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Іилманан-кхетаме литература йешаран буха тӀехь барамехь 7 предложенел кӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто (монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Іилманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехь),

дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу теманашна а барамехь 5 репликел кӀезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн публицистикин тексташка ладогӀаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, Іаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 110 дашал кӀезиг йоцу ладоьгӀна йа йешна текст барта схьайийца хаа.

Барамехь 190 дашал кӀезиг йоцчу ладоьгӀначу а, йешначу а публицистикин текстийн (ойлайар-тӀечӀагӀдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догӀу хаттарш хӀитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехь а ладоьгӀначу публицистикин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь

йуьхьанцарчу текстан барам 170 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схьадийцарехь – 180 дашал кӀезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гӀирсаш нийса къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 100 – 110 дешан барам болу текст тӀера схьайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Іамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хӀоттийначу 100 – 110 дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехь диктант йазйеш а; йозанехь къамелан озьдангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашка йогӀуш; текстан дӀахӀоттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттан суртхӀотторан гӀирсаш а гучубаха.

Текстан маӀнин а, цуьнан композиционни башхаллийн а анализ йан,

микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уйран лексически а, грамматически а гИрсаш гучубаха.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаъхьаллин кхоллараллина тЕ а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функциональни-маъИнин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь б йа цул сов предложенел кЕзиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йоГуш, барамехь 120 дашал кЕзиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дЕа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтахЮтторан Іалашонца йешначу текстан план хЮтто (цхьалхе, чолхе; цЕран, хаттаран, тезисан); текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхь хуьйцуш, текстан чулацам схьабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран гУллакхехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хИтто; вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна тЕ а тевжаш, шен тексташ, церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран Іалашонца, тайан.

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанийн башхалонаш билгалйаха: буйцу мотт а, функциональни стилаш а (Илманан, публицистикин, гУллакхан), исбаъхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стилан а (цу йукъахь пайдаэцаран гуо а, функцеш а), публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхЮтторан гИрсех пайдаэцаран а, публицистикин стилехь тексташ хИтторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозанан жанрехь публицистикин стилан тексташ кхолла; гУллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилан тексташ хИтторан норманаш хаа.

ГУллакхан стилан башхаллаш билгалйаха (цу йукъахь пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а меттан функциональни тайпанех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Коьрта а, гУллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукъара грамматически маъИна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Коьртачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна билгалдаккха, шен маъИне а, грамматически билгалонашка а хьаьжжина; цуьнан синтаксически гУллакх къасто.

Хандешан спряженеш билгалйаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тЕдоджоран саттамашкахь долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, къамелехь царах нийса пайдаэца а; тЕдоджоран саттамехь хандашца долу аларш интонацица нийса кечдан.

Хандешан латтамийн а, хаттаран а кепаш къасто хаа; оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь хандешан башхаллах кхета.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (**ца, ма**) нийсайаздаран бакьонах

пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалйаха. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш къасто.

Причастеш легайан. Карарчу а, йаханчу а, йоґучу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйаран а, причастешца **ца** нийсайаздаран а бакъонех пайдаэца.

Лааме а, лаамаза а причастеш къасто а, къамелехь царах пайдаэца хаа а.

Причастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Причасти дозуш долу дош а долуш, дешнийн цхъаьнакхетарш хИтто. Причастин карчамаш кхолла.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хИтто.

Причастин карчамашца йолу предложенеш нийсайазйаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехь причастин ґуллакх къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетаршкахь (**прич.** + **цIерд.**) бартбаран уьйр нийса къасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалйаха. Деепричастехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш къасто. Карарчу а, йаханчу а, йоґучу а хенан деепричастеш кхолла.

Къамелехь йоґучохь деепричастех пайдаэца.

Деепричастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехь деепричастин ґуллакх къасто. Деепричастин карчамехь коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схъакъасто, ткъа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схъалаха; деепричастех къамелехь пайдаэца.

Деепричастешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса хИтто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хИтто.

Деепричастешца **ца** дакъалг нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маьIне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина; цуьнан синтаксически ґуллакх къасто.

Предложенешкахь масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

Къамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хъаьжжина, дозучу къамелехь масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехь нийса сацаран хъаьркаш хИтто.

Масдарца **ца** нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехь куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маьIна къасто; маьIне хъаьжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто; куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехь цо дечу ґуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашна морфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

Гуллакхан кьамелан дакъош

Гуллакхан кьамелан дакъош йукъара билгалонаш йийца; коьрта кьамелан дакъош уьш кьаьсташ хиларх кхето.

ДештӀаьхье

Кьамелехь дештӀаьхьенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахь долчу цӀердешнашца а, цӀерметдешнашца а цхьаьнайогӀуш.

МаӀне хьаьжжина, дештӀаьхьенийн тайпанаш билгалдаха.

ДештӀаьхьенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

Гуллакхан кьамелан декъан санна хуттурган башхалонаш билгалйаха; маӀне, хӀоттаме хьаьжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гӀирсаш санна текстехь цо ден гуллакх довзийта.

Кьамелехь хуттургех пайдаэца, церан маӀне а, стилистикин башхаллашка а хьаьжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан, **а**, **йа** хуттургашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

Хуттургех-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кьамелехь пайдаэца.

Дакъалг

Гуллакхан кьамелан декъан санна дакъалган башхалонаш билгалйаха; маӀне хьаьжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а, текстан а шатайпа маӀна довзийтарехь, хандешан кепаш кхоллайаларехь цо ден гуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллех кхета.

Кьамелехь хуттургех пайдаэца, церан маӀне а, стилистикин билгалоне а хьаьжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакъалгийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кьамелехь пайдаэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маӀне хьаьжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; кьамелехь айдардешан гуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, кьамелехь, исбаьхьаллин литературехь царех пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кьамелехь пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан кьаьмнийн меттанех цхьаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, кьамел а

Дахарехь биначу тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистикин литература йешаран буха тӀехь барамехь 8 предложенелкӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто (монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна кьамел дан.

Лингвистически теманашна а (Ӏамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу теманашна а барамехь 6 репликел кӀезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Кьамелан тайп-тайпанчу функциональни-маӀнин тайпанийн Илманан-

дешаран, исбаъхъаллин, публицистикин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара) карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехъ 120 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладогІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 230 дашал кІезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн йешначу а, ладогІначу а Іилманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн йешначу а, ладогІначу а Іилманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистикин текстийн чулацама-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехъ схъабийца; (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхъанцарчу текстан барам 210 дашал кІезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схъадийцарехъ – 230 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 110 – 120 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 25 – 30 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 110 – 120 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а;

йозанехъ къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан; къамелехъ бІаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллех кхета; къамелан оздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехъ а, йозанехъ а нохчийн къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогІуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маъІнин цхъааллица, гІеххъа йуьзна хиларца; текстехъ предложенеш вовшахтосу некъаш а, гІирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маъІнин тайпанан текст хиларе хъаьжжина; текстехъ меттан суртхІотторан гІирсаш

талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн тексташ йовза; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехъ а, къамелехъ а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, исбаъхъаллин кхоллараллина тІе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана

функционални-маъІнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукъахъ барамехъ 7 йа цул сов предложенел кІезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогІуш, барамехъ 160 дашал кІезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа, дешаран гІуллакхехъ цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схъагайта.

ЛадогІначу йа йешначу Іилманан-дешаран текстан чулацама таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацама текстан кепехъ схъагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхобллина тексташ церан чулацама а, кеп а кхачама йалоран Іалашонца; йуьхъанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхъал хІитто.

Меттан функционални тайпанаш

ГІуллакхан стилан а (дІахъедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), Іилманан стилан а, Іилманан стилан коьртачу жанрийн а

(реферат, Илманан темина доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхъаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а гучубаха.

Гуллакхан стилан (дIахъедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистикин жанрийн тексташ кхолла; гуллакхан кехаташ кечдан.

Галашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гIирсаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан обздангалла. Пунктуац

Синтаксисах лингвистикин декъах санна кхетам хилар.

Дешнийн цхъаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакъош санна довза.

Сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарш довза: цIеран, хандешан; дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарш хIитторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а, бартбарехь а дозуш долчу дешан кепах нийса пайдаэца.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ йан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан къамелехь предложени кечйаран гIирсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Аларан Галашоне, эмоцин билгалоне хъаьжжина, предложенеш йовза, церан интонацин а, маьIнин а башхаллаш, тIедожоран предложенешкахь хъадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистикин стилан тексташкахь риторически айдарх, схъадийцаран хаттаран-жобпийн кепех пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенеш йовза; подлежащин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхъалхе, хандешан хIоттаман, цIеран хIоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йукъахь тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хъаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцаран, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйаран башхаллех кхета).

Предложенин коьртазчу меженийн тайпанаш къасто (берта а, бертаза а къастамаш, йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтабийн тайпанаш).

ЦхъанахIоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гIирсаш бовза; цхъанахIоттаман предложенийн тайпанаш къасто (цIеран предложени, билгала-йуьхъан предложени, билгалза-йуьхъан предложени, йукъара-йуьхъан предложени, йуьхъа предложени); цхъанахIоттаман предложенийн а, шинахIоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхъанахIоттаман а, шинахIоттаман а предложенийн синтаксически тера догIург гучудаккха; къамелехь цхъанахIоттаман предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета; **хIаь**, **хIан-хIа** дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш билгалйаха.

Предложенийн цхъанатайпанчу меженийн а, уьш вовшахтосучу гIирсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш бовза;

цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш схъакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхъанатайпана меженаш цхъаьнайалорах къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш а, йух-йуха йалочу а, **йа** хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш а хИтторан норманехпайдаэца.

Чолхейовлаза цхъалхе предложенеш йовза, цу йукъахь цхъанатайпана боцчу къастамашца йолу предложенеш а; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхъалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца а, тЕдерзарца а, йукъадало дешнашца а, йукъахИтто конструкцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцш.

Предложенин шакъаьстинчу меженийн тайпанаш къасто, бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латгамийн, латгаман дурсийн шакъастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хИтторан норманех а; бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латгамийн, латгаман дурсийн шакъастаран норманех а; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хИтторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а къамелехь, кехат йаздарехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тЕдерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахИтто а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гIуллакхах кхета; предложенин меженех тера догIуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахИтточу конструкцешца а, тЕдерзаршца а (даьржинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хИтторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тЕбахийтар, и.д.кх. гайтархъама, къамелехь йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахИтточу конструкцешца йолчу предложенешкахь интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхъаьнадогIург гучудаккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш а нийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИтторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хъаьркаш хИтторан бакъонех пайдаэца.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехь а нохчийн матто кхочушдечу гIуллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чохъарчу а, арахъарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, Илманан-кхетае йолу литература йешаран буха тӀехь барамехь 80 дашал кӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто:

монолог-хаам, монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахь лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогически а къамел дарехь (гӀуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам 6 репликел кӀезиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀӀнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистичкин тексташка ладогӀаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Iаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 130 дашал кӀезиг йоцу йешна йа ладогӀӀна текст барта схъаййца.

Барамехь 280 дашал кӀезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀӀнин тайпанийн ладогӀӀначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистичкин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀӀнин тайпанийн ладогӀӀначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, публицистичкин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схъабийца; (ма-дарра схъадийцарехь йуьхъанцарчу текстан барам 250 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схъадийцарехь – 270 дашал кӀезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гӀирсаш къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларӀан, цу йукъахь 120 – 130 дешан барам болу текст тӀера схъайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларӀеш хӀоттийнчу 120 – 130 дешан

барам болчу йозучу текстан буха тӀехь диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а къасто а, царах кхето а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цӀе харжа.

Текстан къамелан функционални-маӀӀнин тайпа къасто.

Текстехь тайпаналлин дакъош схъакаро – суртхӀоттор, дийцар, ойлайар-тӀечӀагӀдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацам билгалбаккха, цуьнан цӀаре, коьрта маӀӀна чулоцучу дешнашка, дӀадолоре йа дерзоре хъаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахь йолчу текстийн къастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тӀехь алар кхолла: йешначуьнца йа ладогӀӀначуьнца шен йолу йукъаметтиг барта а, йозанан а кепехь схъагайта.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаъхъаллин произведенешна тӀе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь 8 йа цул сов предложенех лаьтгаш йолу а, йа барамехь 6 – 7 чолхе дӀахӀоттам болчу предложенел кӀезиг йоцу а сочиненеш-миниатюраш, нагахь оцу бараме тема схъа- йелла а, коьрта ойла схъагайта а таро хилийтахь); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогӀуш, барамехь 220 дашал кӀезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехь коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа, дешаран гӀуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схягайта.

ЛадобгІначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схягайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схягайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кхачаме балоран Иалашонца (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьІнин анализ – маьІнин цхьаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Илманан стилаца богІуш болчу меттан гІирсийн, пайдаэцаран гуонан, гІуллакхийн, кьамел даран тайпаналлин хьелийн, кьамелан хьесапийн, исбаьхьаллин литературин меттан коьртачу башхаллийн, исбаьхьаллин произведенехь буйцучу меттан а, тайп-тайпанчу функционални стилийн а элементаш цхьаьнайалоран башхалонаш билгалйаха.

Кьамелан тайп-тайпана функционални-маьІнин тайпанийн башхалонаш билгалйаха, цхьана текстехь церан цхьаьнадаран башхаллех кхета; кьамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехь кьамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолу тексташ хІитторан норманех а, конспект, тезисаш хІитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хІитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхьаьнадогІуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функционални хьажам болчу кьамелан аларийн мах хадо; кьамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаьхьаллин литературин меттан кьастаман башхаллаш меттан кхечу функционални тайпанашца йустарца гучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гиперболо, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Кьамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукьа синтаксически уьйр тосу коьрта гІирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхьаьнакхетта, чолхе-кара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хІоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьІнин, дІахІоттаман, интонацин цхьааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукьара маьІнин йукьаметтигаш, дакъошна йукьахь тайп-тайпана маьІнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Кьамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хІотторан коьртачу норманех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени а, цхьанатайпанчу меженашца йолу цхьалхе предложени а грамматически тера йогІуш хиларх кхета; кьамелехь йогІуш йолчу конструкторех пайдаэца.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош а, чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш а къасто.

Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маъIнин башхаллашка, дахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина, чолхе-карарчу предложенин тайпанаш довза; церан хIоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш, тIетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтамын) йолу чолхе-карара предложенеш билгалйаха.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца.

Чолхе-карарчу предложенеш цхьалхе предложенеш йан а, цхьалхечу предложенеш чолхе предложенеш йан а, маъIна а ца хуьйцуш.

Чолхе-карара предложени хIотторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карарчу предложенеш пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-карара предложенеш хIитторан а, цу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маъIнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенеш къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложени хIотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцчу чолхечу предложенеш пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар гучудаккха, къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца; хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманех пайдаэца.

**Нохчийн меттам тематикин планировани
5 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѳераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара лин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хъал а, исбаъхъалла а. Лингвистика маттах лаъцна Іилма санна. Лингвистикин коърта дакъош	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гІуллакхдар санна	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуънан коърта билгалонаш а. Текстан композиционни дІахІоттам. Къамелан функциональни-маъІнин тайпанаш.	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.

4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маънин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а	10	1	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		33	2	2	

Дақъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дақъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
7.2	Цердош	16	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		17	1	0	
Дақъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Дешнийн цхъабнакхетар	5	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
8.2	Цхъалхе шинахЮттаман предложени	21	2	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		26	2	2	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			

Дерриг:	10			
Программин сахътийн барам	102			

**Нохчийн меттам тематикин планировани
6 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллар аллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.

Дерриг:		3	1	0	
Дакъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маѳинин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
4.2.	СуртхЮотторан тайпанаш. Текстан маѳинин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дакъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.2	Терахъдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.

6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		73	5	3	
Дахья 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
Дахья 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

**Нохчийн меттам тематикин планировани
7 класс**

	Программин дахъойн а, темийн а цІераш	Сахътийн барам	Электронни дешаран ресурс
--	--	-----------------------	----------------------------------

№ п/п		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуьнан тайпанаш а. Диалог а, цуьнан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текстан коьрта билгалонаш (карладаккхар). Ойлайар къамелан функционални-маьIнин тайпа санна.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
4.2.	Текстан хаамаш хийцар.	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	Текстан маѳинин анализ				https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		4	0	1	
Даќа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЉНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Кѳамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Даќа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЉА					
6.1	Морфологи меттан Илманан даќа санна (жамІдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.3	Причасти хандешан кеп санна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.4	Деепричасти хандешан кеп санна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .

6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.7	Гуллакхан кьамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.8	Дештгаьхье	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.9	Хуттург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.10	Дакъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дакъа 7. КАРЛАДАККАР					

7.1	Гамийнарг карладаккхар, тГечГагГдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
Дагъа 8. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

**Нохчийн меттам тематикин планировани
8 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цГераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Деъбан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
Дагъа 1. КАРЛАДАККХАР					
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	1	0	
Дагъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪБАРА ХААМАШ					

2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		2	0	0	
Дакъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
4.2.	Текстан маьӀнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль. Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		2	0	0	

МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дагъа 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Синтаксис лингвистикин дагъа санна. Пунктуацн. Сацаран хъаъркийн функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.2	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш. Дешнийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.4	ШинахЮоттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.5	Предложенин коьртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.6	ЦхъанахЮоттаман предложенеш. ЦхъанахЮоттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.7	Чолхейаьлла цхъалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www.urok95.ru
6.8	Шакъабстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъабстинчу меженин тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахИитточу а конструкцешца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкцеш. ЙукъахИитто конструкцеш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru
6.10	Ма-дарра а, лач а къамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru
Дерриг:		76	6	3	
Дакъа 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Гамийнарг карладаккхар, тГечIагIдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 8. ЖАМИДАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			

8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

**Нохчийн меттам тематикин планировани
9 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѳераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллара лин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		5	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪБАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн Республікехъ нохчийн матто кхочушден гІуллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				

3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладакхар). Къамелан гуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладоглар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуънан коьрта билгалонаш а (жамдар). Къамелан функционални-маьнин тайпанаш (жамдар). Текстан маьнин анализ (жамдар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маьнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		5	0	1	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		4	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .

6.2	Чолхе-цхьаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		59	4	4	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru .
Дерриг:		6	1	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Лингвистика маттах лабцна Илма санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)					
3	1амийнарг карладаккхар. Дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4	Къамелан дакъош. Ц1ердош. Ц1ердешан дожарш.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Билгалдош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ТЕКСТ (5 с.)					
7	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни д1ах1оттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Къамелан функциональни-маЪнин тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
9	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
10	Текстан маЪнин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

12	Метган функционални тайпанаш	1	0	0		www.urok95.ru .
	СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (5 с.+1 с)					
13	Синтаксисах, пунктуацех лаьцна кхетам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Сацаран хьабркаш а, церан функцеш а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
15	Дешнийн цхьабнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
16	Дешнийн цхьабнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		www.urok95.ru .
17	Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьабжжина, дешнийн цхьабнакхетаран коьрта тайпанаш (цЦеран а, хандешан а).	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХ1ОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)					
19	Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
20	Талламан болх	1	1	0		www.urok95.ru .
21	Дийцаран предложенийн маьИнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
22	Хаттаран предложенийн маьИнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Тедоджоран предложенийн маьИнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

24	Айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маѢнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
25	Предложенин чаккхенехь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
26	Интонаци.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи.	1	0	0		www.urok95.ru .
29	Сказуеми.	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Кхачам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Къастам.	1	0	0		www.urok95.ru .
33	Латтам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
34	Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
35	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гІуллакх.	1	0	0		www.urok95.ru .
37	Предложенин цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Тедерзар. Тедерзарехь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Цхьалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
40	Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.	1	1	0		www.urok95.ru .
41	Ма-дарра къамелехь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/

	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
42	Мотт а, къамел а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
43	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0		www.urok95.ru .
44	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (10 С. + 1 С.)					
45	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
46	Аз меттан дакъа санна. Озан маъна къасторан Гуллакх.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Нохчийн меттан мукъачу, мукъазчу аъзнийн система.	1	0	0		www.urok95.ru .
48	Мукъа а (деха, доца), мукъаза (къора, зевне) аъзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
49	Фонетически транскрипцин элементаш. Дош фонетически къастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
51	Аъзнаш, элпаш цхъаънадар.	1	0	0		www.urok95.ru .
52	Нохчийн алфавитан хЮттам. Дош фонетически къастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
53	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	Интонаци, цуънан функцеш. Интонацин коърта элементаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Сочинени.	1	0	1		www.urok95.ru .
	ОРФОГРАФИ (3с)					
56	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Къасторан ъ, ь хъаъркийн нийсайаздар.	1	0	0		www.urok95.ru .

						https://desharkho.ru/
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					
59	Лексикологи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Дош – меттан коьрта дакъа. Цъха маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Дешан нийса а, тӀедеана а маьІнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
62	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
63	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
64	Лексически дошамийн тайпанаш а, ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гӀуллакх а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Цена нохчийн а, тӀеэцна а дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)					www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
66	Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
68	Фразеологически дошамаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Лексикологич 1амийнарг карладаккхар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
	ДЕШАН ХІОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с. + 2 с.)					
70	Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

71	Дешан лард.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
72	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
73	Морфемийн тайпанаш: дешхьалхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74	Талламан болх.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Морфемийн тайпанаш: суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
76	Морфемийн тайпанаш: чаккхе.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
77	Цхьанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
80	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
81	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 1с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
82	Морфологи лингвистикин дакъа.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
83	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
84	Цердош, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Къамелехь цердешан гIуллакх.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

86	Долахь а, йукъара а цѲердешнаш, цѲеран нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
87	ЦѲердешнийн грамматически классаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
88	ЦѲердешнийн терахь.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	ЦѲердешнийн терахь.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
90	Цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цѲердешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
91	ЦѲердешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
92	ЦѲердешнийн легарш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Дожарийн маъІна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Дожарийн маъІна.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	ЦѲердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
96	ЦѲердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	ЦѲердешнашца ца нийсайаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98	ЦѲердешнаш морфологически къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
99	ШѲеран талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	Карладаккхар (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
101	ТѲедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Монолог. Диалог.	1	0	0		www.urok95.ru .

					https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ	102	6	4		

6 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Са хьт	Таллам ан белхаш	Кхоллара ллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2с.)					
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	КАРЛАДАККХАР (3С.)					
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru .
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)					
6	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
9	Талламан диктант	1	1	0		
	ТЕКСТ (5 с.)					
10	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маъИнин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

11	Текстан коьрта чулацам, маънин коьрта дешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	СуртхЮотторан тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
13	Текстан маънин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Текст а, цуьнан башхаллаш а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.+1 с.)					
15	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
18	Сочинени. «Ларде вай 1алам!»	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
	Билгалдош (15с.+ 2 с.).					
19	Билгалдош, цуьнан маъна.	1	0	0		www.urok95.ru.
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
21	Билгалдешнийн тайпанаш т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
23	Талламан болх		1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш карладахар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
25	Билгалдешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru.
26	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95.ru.

28	Билгалдешнийн легарш тлечлаглдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
29	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
30	Билгалдешнийн кхолладалар тлечлаглдар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
31	Билгалдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Тлещна билгалдешнаш нийсайаздар	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
33	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0		www.urok95.ru .
35	Билгалдош грамматически къастор. Тлечлаглдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
	Терахьдош (19с. +2)					https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Терахьдош.	1	0	0		www.urok95.ru .
37	Масаллин терахьдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
38	Масаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
39	Роглаллин терахьдешнаш	1	0	0		www.urok95.ru .
40	Роглаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
42	Декъаран терахьдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
43	Гулдаран терахьдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
44	Билгалза-масаллин терахьдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
45	Билгалза-масаллин терахьдешнаш тлечлаглдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
46	Эцаран терахьдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Дакъойн терахьдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/

48	Терахъдешнийн х1оттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
50	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0		www.urok95.ru .
51	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
52	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
53	Терахъдешнийн легадалар т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
54	Терахъдешнийн легаран кепаш т1еч1аг1ъяр.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0		www.urok95.ru .
56	Терахъдешнийн нийсайаздар. Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Ц1ерметдош (18с.+2)					
57	Ц1ерметдош.	1	0	0		www.urok95.ru .
58	Ц1ерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
59	Ц1ерметдешнийн тайпанаш т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
60	Яххыйн ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .
61	Дерзоран ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .
62	Дерзоран ц1ерметдешнийн легар т1еч1аг1дар.	1	0	0		www.urok95.ru .
63	Доладерзоран ц1ерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
64	Дерзоран-доладерзоран ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Талламан болх (тест)	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
66	Дерзоран-доладерзоран ц1ерметдешнийн легар т1еч1аг1дар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Гайгаран ц1ерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .

68	Гайтаран цѣрметдешнаш тѣчлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Къастаман цѣрметдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
70	Къастамза цѣрметдешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дацаран цѣрметдешанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
72	Хаттаран-йукъаметтигалин цѣрметдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
73	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
74	Хаттаран-йукъаметтигалин цѣрметдешнаш тѣчлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Хаттаран-йукъаметтигалин цѣрметдешнаш тѣчлаглар.	1	0	0		www.urok95.ru.
76	Цѣрметдош къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)					
77	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
78	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Хандешан билгалза кеп тѣчлаглар.	1	0	0		www.urok95.ru.
80	Хандешан хенаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
81	Хандашах ламийнарг тѣчлаглар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Ламийнарг карладаккхар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
83	Хандешан карара хан.	1	0	0		www.urok95.ru.
84	Хандешан йахана хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

85	Хандешан йахана хан тлечлаглар.	1	0	0		https://desharkho.ru /
86	йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсаязъяр.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
87	Изложени	1	0	1		www.urok95.ru.
88	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
89	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://desharkho.ru /
90	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru.
92	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
93	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0		https://desharkho.ru /
94	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тлечлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор.	1	0	0		www.urok95.ru.
96	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
97	Хандош кьастор.	1	0	0		https://desharkho.ru /
98	Хандош кьастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх.		1	0		www.urok95.ru.
	Іамийнарг карладаккхар (3с.)		0	0		
100	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1	0	0		https://desharkho.ru /

101	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	ЦІерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiny-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4		

7 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман меттан, культурин, историн уьйр.	1	0	0		www.desharkho.ru
	КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)					
3	Іамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0		www.desharkho.ru
4	ЦІерметдош. ЦІерметдешан тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (3 с.)					
7	Монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.	1	0	0		www.urok95.ru .
8	Диалог – текстан кеп	1	0	0		www.desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)					
10	Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамІ дар).	1	0	0		www.urok95.ru .

11	Текстан дІахІоттам. Абзац. Текстехь меттан суртхІотторан гІирсаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
12	Текстан-ойлайаран дІахІоттаман башхаллаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Текстан маЪІнин анализ.	1	0	0		www. urok95/ru.
14	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.)					www. desharkho.ru
15	Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилан жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
17	Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
	ХАНДОШ (19 с.+3 с.)					
18	Морфологи меттан Іилманан дакъа санна (жамІ дар).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
21	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
22	Билгала, бехкаман саттамаш. ТІечІагІдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
23	Хандешан саттамаш. Лааран саттам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. ТІедожоран саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
25	Хандешан саттамаш тІечІагІбар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
26	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Хандешан спряженеш. ШолгІа спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.	1	0	0		www. desharkho.ru

29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
34	Хандешнашца дацаран дакъалгаш (<i>ца, ма</i>) нийсайаздар.	1	0	0		www. desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
36	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		www. urok95/ru.
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0		www. desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
	ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)					
40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а причастеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
45	Причастин карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
46	Причастин карчамца йолчу предложешкахь сацаран хьабркаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0		www. desharkho.ru

49	Причастешца ца цхъаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)					
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0		www.urok95.ru.
52	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
53	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0		http://ps95.ru/noh-chiyn-tezaurus/
55	Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
56	Деепричастешца дацаран дакъалг ца нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
57	Предложенехъ деепричастин синтаксически гӀуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех Ӏамийнарг карладаккхар.	1	0	0		www.urok95.ru.
59	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham /
	МАСДАР (7 с. + 1 с.)					ps95.ru/dikdosham/
60	Масдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0		www.desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
64	Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца ца нийсайаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
66	Масдаран синтаксически гӀуллакх.	1	0	0		www.urok95.ru.
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/

	КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)					
68	Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маъІна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
71	Куцдешан синтаксически гІуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/noh- chiyn-tezaurus/
73	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		www. urok95/ru.
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
76	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0		www. desharkho.ru
78	Куцдашах Іамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
80	Кобртачу къамелан дакъойх Іамийнарг тІечІагІдар.	1	0	0		http://ps95.ru/noh- chiyn-tezaurus/
	ГІУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)					
81	ГІуллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
82	ДештІаьхье гІуллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0		www. urok95/ru.
83	ДештІаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
84	ДештІаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
85	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/noh- chiyn-tezaurus/
86	Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештІаьхьенаш. Церан нийсайазйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

87	Хуттург гУллакхан кьамелан дакъа санна.	1	0	0		www. desharkho.ru
88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маъИне хьабжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хЮттаме хьабжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (а, йа) йолчу предложенешкахь сацаран хьабркаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/noh-chiyn-tezaurus/
91	Дакьалг гУллакхан кьамелан дакъа санна.	1	0	0		www. desharkho.ru
92	Дакьалгийн тайпанаш, шайн маъИне а, пайдаэцаре а хьабжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
93	Дакьалгийн нийсайаздар.	1	0	0		www. desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу кьамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, кьабстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
96	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьабркаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
98	Азтардаран дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/noh-chiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККАХАР (3 с.)					ps95.ru/dikdosham/
100	Хандешан саттамаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

8 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)					
1	Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККАХАР (3 с.)					
2	Й элп йаздар.	1	0	0		www. urok95/ru.
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Орфографи	1	0	0		www. desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Хаарш талларан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
	ТЕКСТ (4 с.)					
8	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www. urok95/ru.
9	Къамелан функциональни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0		www. desharkho.ru
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)					
12	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилам жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Илманан стиль. Илманан стилам жанраш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

14	Изложени	1	0	1		www. desharkho.ru
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9 с.)						
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		www. urok95/ru.
16	Пунктуацн.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
17	Сацаран хъаьркийн функцеш.	1	0	0		www. desharkho.ru
18	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
20	Дешнийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
21	Талламан болх.	1	1	0		www. desharkho.ru
22	Дешнийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш тIечIагIйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www. urok95/ru.
24	Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
25	ШинахIоттаман предложени.	1	0	0		www. desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Подлежащин хилар.	1	0	0		www. urok95/ru.
28	Подлежащин хилар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
29	Хандешан цхъалхе сказуеми.	1	0	0		www. desharkho.ru
30	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
31	Щеран хIоттаман сказуеми.	1	0	0		www. urok95/ru.

32	Цѣран хЮттаман сказуеми.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
33	Подлежащииный, цѣран хЮттаман сказуеминый йуккъехъ тире.	1	0	0		www.desharkho.ru
34	Хандешан хЮттаман сказуеми.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хЮттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru.
36	Предложенин коьрта меженаш тѣчІагІйар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
37	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		www.desharkho.ru
38	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0		www.urok95.ru.
40	Лач кхачам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
41	Берта къастам.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru.
44	Йуххедиллар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
45	Йуххедиллар.	1	0	0		www.desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суьртан латтам.	1	0	0		www.urok95.ru.
48	Бараман латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
49	Меттиган латтам.	1	0	0		www.desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
51	Бахъанин латтам.	1	0	0		www.urok95.ru.
52	Іалашонан латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/

53	Бехкаман а, дуьхьалара а латгамаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
54	Латтаман тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени	1	0	1		www. urok95/ru.
56	Предложенин коьртаза меженаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
57	ЦхьанахӀоттаман предложенеш.	1	0	0		www. desharkho.ru
58	ЦхьанахӀоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		www. urok95/ru.
60	Билгалза-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан предложенеш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		www. desharkho.ru
62	Йукъара-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
63	Йукъара-йуьхьан предложенеш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
64	Йуьхьза предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
65	ЦӀеран предложенеш.	1	0	0		www. desharkho.ru
66	Йуьхьза, цӀеран предложенеш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		www. urok95/ru.
68	Йуьхьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
69	Чолхейаьлла цхьалхе предложени.	1	0	0		www. desharkho.ru
70	Предложенин цхьанатайпанчу меженех лаьцна йукъара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
71	Предложенин цхьанатайпанчу	1	0	0		www. urok95/ru.

	меженашкахъ хуттургаш.					
72	Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.	1	0	0		<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
73	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
74	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
75	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТечIагIдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
76	Предложенин шакъаьстинчу меженех йукъара кхетам.	1	0	0		<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
77	Шакъаьстина къастамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
78	Шакъаьстина латтамаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъаьстина йуххедиллар.	1	0	0		www.urok95.ru .
80	Шакъаьстина йуххедиллар. ТечIагIдар.	1	0	0		<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
81	Хенан а, меттиган а латтамийн дурсаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латтамийн дурсаш. ТечIагIдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
83	ТIедерзар.	1	0	0		www.urok95.ru .
84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0		<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
85	Йукъадалочу дешнийн тайпанаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
86	ЙукъахIитто конструкцеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахIитто конструкцеш. ТечIагIдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
88	Сочинени	1	0	1		<a href="http://ps95.ru/nohch
iyn-tezaurus/">http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
89	Предложенин меженех тера догIуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.	1	0	0		www.desharkho.ru

90	ХІаъ, хІан-хІа дешнаш-предложенеш. Айдардешнаш-предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
91	Ма-дарра а, лач а къамелах йукъара кхетам.	1	0	0		www. urok95/ru.
92	Ма-дарра къамелехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
93	Ма-дарра къамелехъ сацаран хъаьркаш. ТечІагІдар.	1	0	0		www. desharkho.ru
94	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. ТечІагІдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
96	Цитаташ а, церан нийсайазйар а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
97	Шеран талламан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
98	Грамматически талларш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
99	Грамматически талларш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
101	ЦхъанахІоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
102	Предложенин цхъанатайпана меженаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

9 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхолла		

				раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМ АШ – 3с.					
1.	Нохчийн Республликехь нохчийн матто кхочушден гІуллакх	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь	1	0	0		www. deshar-kho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0		www. urok95.ru.
	КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.					
4.	Іамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0		www. urok95.ru.
5.	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.	Предложенин коьрта меженаш	1	0	0		www. urok95.ru.
7.	Предложенин коьртаза меженаш	1	0	0		www. urok95.ru.
8.	Предложенин шакъаьстина меженаш					
9.	Талламан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.					
10.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11.	Къамелан гІуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогар, йешар	1	0	0		www. desharkho.ru
12.	Ладогаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0		www. urok95.ru.
13.	Йешаран кепаш: Іаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14.	Синонимика – стилистикин бух. Фразеологически синонимаш	1	0	0		www. deshar-kho.ru
	ТЕКСТ – 5 с.+1с.					
15.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамІдар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

16.	Изложени	1	0	1		www. deshar-kho.ru
17.	Къамелан функционални-маџнин тайпанаш (жамІдар)	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
18.	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19.	Текстан маџнин анализ	1	0	0		www. deshar-kho.ru
20.	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0		www. urok95/ru.
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ – 4с.						
21	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
22.	Исбаъхъаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаъсташ хилар а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
24.	Пуллакхан стиль	1	0	0		www. deshar-kho.ru
25.	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаъхъаллин гирсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.						
26.	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0		www. deshar-kho.ru
27.	Чолхечу предложенех кхетам тІечІагІбар	1	0	0		www. urok95/ru.
28.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хІоттамах а йукъара кхетам	1	0	0		www. deshar-kho.ru
29.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гирсаш	1	0	0		www. urok95/ru.
30.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гирсаш. ТІечІагІдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

31.	Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маънин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
32.	Къамелехь чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www.desharkho.ru
33.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dik-dosham/
34.	Къамелехь чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www.urok95.ru .
35.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хIотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
36.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически анализ	1	0	0		www.desharkho.ru
38.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна пунктуационни анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39.	Талламан болх (Тест №1)	1	1	0		ps95.ru/dik-dosham/
40.	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
41.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош	1	0	0		www.desharkho.ru
42.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош тIечIагIдар	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
43.	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0		www.urok95.ru .
44.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш. ТIечIагIдар	1	0	0		www.desharkho.ru
46.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dik-dosham/

47.	Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
48.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъабстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар	1	0	0		www. deshar-kho.ru
49.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъабстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар. ТечIагIдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-te-zaurus/
50.	Къастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
51.	Къастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
52.	Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. deshar-kho.ru
53.	Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
54.	Латгамийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55.	Латгамийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
56.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. deshar-kho.ru
57.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dik-dosham/
58.	Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. deshar-kho.ru
59.	Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
60.	Бахъанин тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61.	Бахъанин тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
62.	Иалашонан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
63.	Бехкаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. deshar-kho.ru

64.	Бехкаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. deshar-kho.ru
65.	Талламан болх (Тест №2)	1	1	0		ps95.ru/dik-dosham/
66.	Даран суьртан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67.	Бараман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
68.	Чолхе-карара предложени хІотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
69.	Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. deshar-kho.ru
70.	Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш. ТІечІагІдар	1	0	0		www. deshar-kho.ru
71.	Чолхе-карарчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш	1	0	0		www. urok95/ru.
72.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dik-dosham/
73.	Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74.	Чолхе-карарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www. urok95/ru.
75.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0		www. deshar-kho.ru
76.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маЪІнин йукъаметтигаш	1	0	0		www. urok95/ru.
77.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь пайдаэцар	1	0	0		www. deshar-kho.ru
79.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йоГІуш хилар	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
80.	Талламан болх.	1	1	0		www. urok95/ru.

81.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цЮьмалг а, цЮьмалгаца тИадам а	1	0	0		www. deshar-kho.ru
82.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цЮьмалг а, цЮьмалгаца тИадам а	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
83.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тЕдузаран маьИнашца	1	0	0		www. urok95/ru.
84.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитИадам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дуьхьалара, хенан маьИнашца	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тИаьхьалонан маьИнашца	1	0	0		www. urok95/ru.
87.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
88.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
89.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		www. deshar-kho.ru
90.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www. urok95/ru.
91.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. deshar-kho.ru
92.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dik-dosham/
	КАРЛАДАККАХАР – 6с. +1с.					
93.	Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94.	Чолхе-карапа предложенеш	1	0	0		www. deshar-kho.ru
95.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
96.	Талламан болх	1	1	0		www. urok95/ru.

97.	Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменационни белхан дIахIоттам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98.	Экзаменационни белхан мах хадоран критереш	1	0	0		www.desharkho.ru
99.	Дешаран шарахь бинчу белхан жамIдар	1	0	0		ps95.ru/dik-dosham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	7	5		

Дешаран-методикин кхачаман ларам

Дешаран-методикин гIо-Iамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 9 класс.
6. «Ас дIалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гIо-Iамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.
10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.
11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.
12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.
13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.
14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.
15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотг а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

Луг1аташ

16. Абдуразаков Ш.И. 1аламан совг1аташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.
17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.
18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.
19. Ибрагимов Льяма. Нохчийн фразеологизмийн маъИнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.
20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.

22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>

24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>

25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам
//URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>